

УДК: 339. 924. (304.3)

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ПРОЕКТ УКРАЇНИ**Онищенко В. П., д.е.н.***Київський національний торговельно-економічний університет*

Стаття присвячена ключовим проблемам євроінтеграційного проекту України. Стверджується, що проект інтеграції України до ЄС має бути соціалізованим і спиратися у своїй реалізації на комплексну євроінтеграційну модель: «людина з європейським світоглядом – нова якість людського та соціального капіталу - базові європейські інституції - нова економіка – нова якість життя – сталий розвиток». Акцентується увага на тому, що економічний розвиток держави та подолання бідності і становлення європейських соціальних стандартів потребує розвинутого та захищеному інституту приватної власності. Підкреслено, що ключовими факторами успішної реалізації євроінтеграційного проекту є людський та соціальний капітал нації, тому що вони визначають інноваційність суспільства, як необхідної умови входження до європейської спільноти, для якої характерною є націленість на інновації. Показано, що культура, в тому числі і економічна, українців спричиняє значні проблеми у втіленні європейських інститутів у життєдіяльність українського суспільства. Наголошується, що успішність євроінтеграційного проекту може бути забезпечена тільки сильною та достатньо централізованою державною владою, тому що саме слабкість влади та її інститутів спричиняє повільність і неефективність його реалізації.

Ключові слова: євроінтеграційний проект, євроінтеграційна модель, приватна власність, інноваційність суспільства, культура, державні інститути та влада

UDC: 339. 924. (304.3)

UKRAINIAN EUROPEAN INTEGRATION PROJECT**Onyshchenko V., Dr.of Econ.Sc.***Kyiv National University of Trade and Economics*

The article is devoted to the key issues of European integration project of Ukraine. It is declared that the project of integration of Ukraine into the EU should be implemented and the process of implementation should rely on complex European integration model: "A person with the European world view - a new quality of a human and social capital - basic European institutions - a new economy - a new quality of life – a sustainable development." It is emphasized that the economic development of the country, the poverty reduction and the establishment of European social standards require well-developed and protected private property institutions. It is underlined that the key factors for successful implementation of the European integration project are the human and social capital of a nation, because these factors define the innovativeness of the society as the necessary pre-requisite for joining the European community which is aimed at innovation. It has been demonstrated that culture, including economic one, of Ukrainians causes significant problems by implementation of European institutions into the life of Ukrainian society. It is stressed that the success of European integration project can only be achieved by a strong and sufficiently centralized state power,

because the weakness of government and government institutions causes slowness and inefficiency of the implementation of the project.

Keywords: eurointegration project, eurointegration model, private property, innovativeness of a society, culture, state institutions and power

Актуальність проблеми визначається тим, що Україна задекларувала свій європейський цивілізаційний вибір і тепер повинна неухильно слідувати до цієї мети, долаючи на цьому шляху перешкоди економічного, соціального та інституційного характеру, які сформувалися за довгий історичний період життя українців у імперських та комуністичних лещатах, за чверть столітню невдалу спробу вирватися з минулого і стати на дорогу суспільного прогресу. Необхідно розуміти, що ключовими факторами успішної реалізації євроінтеграційного проекту є людський та соціальний капітали нації, тому що вони визначають інноваційність суспільства, як необхідної умови входження до європейської спільноти, для якої характерною є націленість на інновації. Проблема інтеграції України до європейської спільноти має комплексний характер, а тому потребує досліджень не тільки економічного напрямку, але й соціологічного, культурологічного, політологічного, правового та ін. Інакше кажучи, необхідно розглянути окреслену проблему як цілісність, з різних сторін і визначити, чому ми повільно рухаємося до кращого життя і що нам заважає на цьому шляху.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Про євроінтеграційний проект України написано багато: слід відзначити публікації А. Гальчинського, Д. Лук'яненка, А. Поручника, В. Чужикова та багатьох інших. Але здебільшого мова йде про економічні проблеми, які ми повинні вирішити, про вигоди, які можемо мати від ЄС, про боротьбу з корупцією, про політичні та економічні реформи, щоби більш-менш відповідати європейським стандартам та інше. Але ми випускаємо з уваги, що для європейського життя необхідний «новий українець», який би сповідав на ділі, а не на словах, європейські цінності та активно їх втілював у власне життя.

Мета статті – акцентувати увагу на соціальних проблемах євроінтеграційної стратегії України.

Виклад основного матеріалу дослідження. З 01.09 2017 р. почала діяти Угода про асоціацію України з ЄС. Правда, щодо України, то вона має істотні обмеження: 1) не надає статусу кандидата на вступ до Євросоюзу і не створює зобов'язань присвоєння такого статусу Україні в майбутньому; 2) не містить зобов'язань відносно забезпечення Україні з

боку ЄС або держав-членів гарантій колективної безпеки чи іншої військової допомоги або підтримки; 3) не надає українським громадянам або громадянам Євросоюзу відповідно права проживати і працювати на території відповідно держав – членів ЄС або України; 4) не вимагає додаткової фінансової підтримки з боку держав-членів для України» [1]. Але, незважаючи на це, слід констатувати великий політичний успіх держави, який необхідно розвивати перш за все у напрямі створення демократичної держави, розуміючи, що для залучення до європейської спільноти необхідно, в першу чергу, втілити у життя нації європейський дух, при максимальному збереженні національної ідентичності, що є фундаментальним принципом ЄС. По-сутті, Україна повинна змінити своє «пострадянське» обличчя на сучасне, яке прикрашає повага до людини, її прав, до її власності, до праці, відкритість до всього світу. І починати треба з головного – людини, бо вона є мірою всіх речей і рушієм прогресу. Я повністю згодний з тезою А. Гальчинського, що людина є реальним центром інтеграційних перетворень і що це є незаперечним правилом ЄС, його сутнісною домінантою [2].

Процес інтеграції до ЄС має бути соціалізованим, тому що сталися істотні зміни у розумінні соціально-економічних основ економічної раціональності, яка більше не може зводитися до сумарної факторної ефективності і накопичення капіталу. Сьогодні "...ніщо не є або не може бути раціональним поза самого широкого максимально охоплюючого контексту людської соціальної організації" [3, с.250-251]. Тому має діяти *комплексна євроінтеграційна модель: «людина з європейським світоглядом – нова якість людського та соціального капіталу - базові європейські інституції - нова економіка – нова якість життя – сталий розвиток»*. Формування стратегії євроінтеграції України слід здійснювати саме у цій послідовності, але реалізовувати її необхідно одночасно. Це складно, але вкрай необхідно.

Українці налаштовані до інтеграції з ЄС, населення Європи теж не проти того, щоби ми приєдналися до них. Як населення України сприймає євроінтеграцію? Звернімося до соціології. Результати соціологічного дослідження Київського міжнародного інституту соціології, яке він провів у лютому 2017, засвідчили [4]:

- за вступ до ЄС було 64% голосів, проти - 36%.
- за вступ до НАТО голоси розподілилися таким чином: 57% - за вступ України до НАТО, 43% - проти.

- на запитання про бажаний напрямок зовнішньої політики 47% опитаних висловилися за приєднання України до ЄС, 14% продовжують підтримувати приєднання до Митного союзу Росії, Білорусі, Казахстану, Киргизії і Вірменії, а 28% вважають, що Україна має розвиватися незалежно, не входячи до жодного із цих об'єднань.

Як і раніше, ставлення до питання вступу України до ЄС суттєво відрізняється залежно від регіону: найбільшою мірою вступ до ЄС підтримують жителі західних областей (готові проголосувати за вступ до ЄС 75%), найменше – у східних (за вступ до ЄС - 16%). У центральних областях за вступ України до ЄС готові проголосувати 49%, на півдні України – 37%.

За регіонами, уявлення про бажаний напрямок зовнішньої політики суттєво відрізняються:

- у західних областях абсолютна більшість (76%) вважає бажаним приєднання до ЄС, 18% - неприєднання до жодного з об'єднань, 1% - приєднання до Митного Союзу.

- у центральних областях 47% - за курс на приєднання до ЄС, 34% - неприєднання ані до ЄС, ані до Митного союзу, 5% - за приєднання до Митного Союзу;

- у південних областях 33% підтримують курс на вступ до ЄС, 30% - приєднання до Митного Союзу, 26% - неприєднання до жодного з цих союзів;

- у східних областях більшість вважає бажаним неприєднання до жодного з об'єднань (37%) або приєднання до Митного Союзу (35%); курс на вступ до ЄС підтримують лише 14% жителів регіону.

Безумовно, соціологія наука у нас політична і, м'яко кажучи, не зовсім точна. Не завжди голос народу – голос бога (vox populi – vox dei). Тому необхідно порівнювати між собою різні соціологічні обстеження. Для порівняння, наведемо дані обстеження Інституту соціології НАН України за 2015 р.[5] (табл. 1)

*Таблиця 1 - Ставлення громадян України до ЄС, ЄАЕС та МС (2015 р), у % до опитаних**

		Позитивно	Негативно	Не визначилися
1	Як Ви ставитеся до вступу України до ЄС	56.3	24.6	19.1
2	Як Ви ставитеся до вступу України до ЄАЕС	22.1	48.6	29.3
3	Як Ви ставитеся до вступу України до Митного союзу	24.3	58.3	17.3

* Складено автором за даними [5, с.6-7]

Аналіз засвідчує, що наведені вище дані двох поважних наукових установ у прийнятному наближенні віддзеркалюють позитивні євроінтеграційні настрої українців.

Цікаво, як відносяться європейці до можливого вступу України до ЄС? Інститут світової економіки у 2015 р. провів та оприлюднив соціологічне дослідження «Що думають європейці про Україну» та прийшов до наступних п'яти головних висновків [6, с.65]:

1. Серед асоціацій про Україну домінують негативні образи. Три ключові асоціації з Україною — війна, Росія, бідність. Нейтральні або позитивні асоціації поділяються незначною кількістю пересічних мешканців досліджуваних країн.

2. Лише 1% респондентів вважає, що Україні не можна дозволяти вступати в ЄС. Це свідчить про те, що україноскептицизм серед європейців, до якого часто апелюють експерти політики в ЄС, перебільшений (варто, звісно, зауважити, що на настрої європейців впливає відповідність України критеріям для вступу до ЄС: Україну в нинішньому стані в Євросоюзі, звісно, не чекають).

3. 30% європейців вважає, що Україні варто надати членство в Євросоюзі, аби захистити державу від нових зазіхань Росії. Частина респондентів (14%) зауважила, що думку Росії слід брати до уваги.

4. Без подолання корупції та олігархії перспектива членства для України є малоюмовірною. Європейці вважають ці проблеми вирішальними для європейської інтеграції держави. Опитані європейці зійшлися на думці, що найбільше гальмують рух України до ЄС корупція (35%), олігархія (26%), бідність (22%).

5. Найбільш скептичні щодо європейської перспективи України — французи, найбільш байдужі — британці.

Таблиця 2 - Аргументи на користь приєднання України до ЄС у майбутньому*

	Аргументи на користь вступу до Європейського Союзу	В % до опитаних
1	Україна це частина Європи	31
2	Ми маємо таким чином захистити Україну від нових зазіхань Росії	30
3	Немає жодних підстав давати перспективу одним країнам Європи і відмовляти Україні	30
4	Це розширить зону стабільності в Європі	15
5	Українці відстоюють європейські цінності тому їх слід захищати	15
6	Це сприятиме економічному зростанню ЄС	12
7	Усі інші негативні причини	2
8	Україні не можна дозволяти вступати в ЄС	1

* Складено автором на основі даних [6, с.16]

Таким чином, соціологія підтверджує європейський настрій українців та бажання європейців бачити Україну у складі європейської спільноти.

Але для цього нам необхідно здійснити велику роботу по «європеїзації» країни, і, насамперед, прикласти максимум зусиль для подолання економічної стагнації та бідності, розбудові демократичного суспільства у європейському дискурсі.

Бідність загрожує державності України: за індексом слабкості країни (The Fragile States Index) вона посідає 90 місце серед 178 країн, індексом процвітання країни 112 серед 149, індексом людського розвитку 84 серед 188 країн і по багатьом іншим Україна пасе задніх, особливо серед європейських держав (табл. 3).

Таблиця 3 - Рейтинг України по основним міжнародним індексам *

Назва індексу	Ранг	Кількість країн обстеження
Індекс слабкості країни (The Fragile States Index 2017) (рівень стабільності нижче середнього; небезпечний рівень ризиків: чим вищий рейтинг, тим сильніша країна/держава)	90	178
Соціальний розвиток		
Індекс людського розвитку (2016)	84	188
Індекс процвітання країни(2017)	112	149
Індекс охорони здоров'я та початкова освіта(2017)	53	137
Вища освіта та професійна підготовка(2017)	35	137
Здатність країни утримувати таланти(2017)	129	137
Політичний розвиток		
Індекс демократії (Україна – перехідний режим) (2016)	86	167
Рейтинг верховенства закону(2016)	78	113
Індекс сприймання корупції(2016)	131	176
Економічний розвиток		
ВВП на душу населення (ППС, МВФ) (2016)	112	187
Індекс економічної свободи(2017)	166	180
Індекс глобальної конкурентоспроможності(2017)	81	137
Індекс легкості ведення бізнесу(2017)	76	190
Індекс рівня захисту прав власності (2016)	115	128
Глобальний індекс інноваційності(2017)	50	127
Індекс розвитку ІКТ(2016)	79	167

* Складено автором на основі даних: <http://gtmarket.ru/countries/ukraine/ukraine-info>

Щодо економічного розвитку, то слід зауважити, що на сьогодні економіка країни знаходиться у стані перманентної кризи. Зараз маємо незначне поживлення – близько 2.0% зростання ВВП за результатами 2017 р. Але чи надовго це? Дуже багато ризиків закладено у підвалини нашого національного розвитку: культура, як спадок російської імперії та СРСР; слабкість демократії на зразок європейської; корупція, яка стала системним явищем; слабкість інституту приватної власності; інститутів державності тощо.

Проблеми економічного розвитку України в значній мірі полягають в тому, що в країні, по суті, не створені демократичні умови для розвитку

підприємництва. про що свідчать реалії нашого економічного життя. Рівень державного (урядового) регулювання бізнесу, а також рівень бюрократизму в країні – один з самих високих у світі. За індексом економічної свободи Україна у 2017 р. посідала 166 місце серед 180 країн, а серед країн Європи та Північної Америки 43 із 45 країн; за індексом демократії – 86 з 167 країн

Демократизація економічних відносин і розширене відтворення національного продукту, подолання бідності і становлення європейських стандартів життя може бути тільки про розвинутому та захищеному інституті приватної власності. Ф. Хайек сказав «Власність у широкому розумінні слова, яка включає не тільки матеріальні речі, але й, за словами Джона Локка, «життя, свободу та майно» кожної людини – єдине знайдене людиною рішення проблеми сумісності особистої свободи з відсутністю конфліктів. Закон, свобода та власність – це нероздільна трійця»[7, с.126].

Щодо розвитку інституту приватної власності в Україні, то він проходить важко, тому що імперативи соціально-економічного буття нації на відміну від Європи не формувалися в умовах лібералізації приватної власності. Вона завжди була елітарною. Історична пам'ять населення на сьогодні зберегла це відчуження і для його більшості приватна власність – абстрактне поняття, що і відбивається на розвитку неформальних інституційних відношень. Тільки 11,3% опитаних вважають, що економіку України слід розбудовувати переважно (9,5%) і виключно (1,8%) на основі приватної власності [5].

Зауважимо, що власність та влада тісно пов'язані між собою. Відомий вислів Джеймса Харрінгтона, «влада слідує за власністю», який наглядно підтверджується політичною та економічною ситуацією в Україні. Спочатку пройшов розподіл власності (і він ще не закінчився), а потім і влади. До влади швидко прийшли спритні ділки, які зрозуміли, що вона дає їм великі можливості у збагаченні. В дії модель: «власність – влада – власність*» схожа до відомої «Г-Т-Г*», де влада є специфічним механізмом (засобом) забезпечення приросту власності. А так як власність сконцентрована в руках небагатьох, то влада в Україні теж їхня. У нас діє також формула: влада трансформується у власність; велика влада – у велику власність, тобто статки зростають, як мінімум, прямо пропорційно владі. Україна – олігархічна за своєю суттю держава.

Особлива дискусія в країні розгорнулася навколо ринку землі. Зауважу, що у країнах ЄС приватна власність на землю та її ринок –

визначальні поняття європейської цивілізації. У свій час, Дж. Мільтон відзначав (цитуються за Ф. Хайєком): «Ніхто не може нападати на земельну власність та одночасно говорити, що він цінує цивілізацію. Історія цих двох понять не роздільна» [7, с.529]. Розмови про небажаність ринку землі в Україні мають не тільки політичний контекст (спекуляція на соціалістичних рудиментах суспільства), але й має виражений економічний зміст: олігархату сьогодні вигідні орендні відносини з селянами на землю, яка не має ринкової ціни. Нагадаю, що орендна плата, це рента, яку має отримувати власник, а як розраховується рента – відомо. В основі ренти лежать ціна землі та банківський процент, які визначаються ринком і тільки. А сьогодні, так звана, орендна плата, не є ринковою, а залежить від свавілля орендаря та безправ'я «квазівласника» земельного паю.

Безумовно, економічні проблеми мають важливе значення, але вони не можуть бути вирішеними суто реформуванням економічної сфери, так як ці реформи не можуть бути реалізованими без корінного реформування інституціонального середовища, що, в свою чергу, потребує формування у суспільства та його еліти нових європейських цінностей.

Фундаментальні проблеми інтеграції до ЄС лежать у площині конвергенції нашої національної культури (у її широкому розумінні) у напрямі до євроатлантичної. На мій погляд, глибинні, багато у чому архаїчні світоглядні уявлення українців зіштовхуються з новою для себе культурою, для якої характерний сьогодні перехід від, так званого, модерна (культури індустріальної епохи) до постмодерна (культури постіндустріального суспільства), в центрі якого знаходиться масова особистість – як духовна субстанція; особистість цієї культури стає суб'єктом соціального, політичного і економічного розвитку.

Для Європи характерна постійне підвищення рівня суб'єктності в економіці, де людина може проявити себе вільно і відповідально через систему відносин приватної власності: економічний суб'єкт є суб'єктом власності. У політиці підвищення ролі людини та розвиток принципу суб'єктності означають поглиблення демократичних основ державного устрою. У соціальній сфері суб'єктність проявляється в індивідуалізації суспільного життя людини і у персоніфікації суспільних зв'язків і реалізується через механізми ліберальних інститутів. Україна же на сьогодні знаходиться у стадії модерну, характерного для індустріального типу відтворення суспільно-економічних відносин, а тому, щоби

прискорити інтеграцію до ЄС необхідно динамічно формувати перехід країни і її громадян у новий культурний стан, адекватний європейському. Безумовно, що цей процес тривалий і не є лінійним, в тому контексті, що Україна має свої національні особливості і історію, і не може бути тотожною до Європи, але як частина цієї цивілізації має бути відповідною до основних європейських цінностей. Без європейського культурного контексту неможливо реформувати інституціональне середовище України і, як наслідок, її економіку.

Характерною особливістю європейської культури є її націленість на інновації, як спосіб відтворення життєвих ціннісних установок. На жаль, сьогодні в Україні проблему інноваційного розвитку суспільства розглядають переважно в економічній та технократичній площині, з позицій програм підтримки науки, машинобудування, авіакосмічного комплексу тощо, тобто з позицій преференційного розвитку того чи іншого сектору національної економіки. Але такий підхід заснований на традиційному для індустріальних суспільств розумінні пріоритетів і не відповідає реаліям сучасного глобалізованого світу. Ключовим фактором сучасного економічного розвитку є інвестиції у людину, у розвиток “людського капіталу”. Саме такі інвестиції створюють умови для динамічного, стійкого росту, для постійної адаптації соціально-економічної структури суспільства до нових, не прогнозованих поворотів науково-технічного прогресу, до інноваційного налаштування суспільства. Нобелівський лауреат Е. Фелпс у цьому контексті відзначає: «...досягнення на національному рівні виникає завдяки широкому включенню людей у процеси інновацій – придумувань, розробці та розповсюдженні нових методів і продуктів, тобто в процеси внутрішньої інновації на самих різних рівнях, аж до самого низу» [8, с.7].

Інноваційність громадян, або як їх називає Е. Фелпс – «низові інновації» – це, перш за все, продукт суспільного розвитку, субстанція ментальності і культури, а не тільки матеріального та морального заохочення до інноваційної діяльності. Останнє є необхідним, але далеко не достатнім для інноваційного розвитку суспільства. Слід зауважити, що інноваційність – внутрішній спонукальний мотив життєдіяльності людини, а тому примусити його працювати якісно, а тим паче творчо – неможливо. Це приходить, коли людина усвідомлює, що тільки вона є творцем свого благополуччя. А тому ніякі урядові (державні) програми не в змозі кардинально вирішити проблему інноваційного прориву. Вони

необхідні, але як цільовий захід, що мобілізує а ргіогі мотивованих на якісну інноваційну працю громадян.

Культура, в тому числі і економічна, спричиняє значні проблеми у втілені європейських інститутів (детально проблема взаємозв'язку культури та інститутів автором розглянуто у статті «Соціальні передумови економічного розвитку України») [9]. В контексті нашої проблеми звернімо увагу на теорію Д. Аджемоглу і Дж. Робінсона, які досліджують економічні та політичні інституції з позицій їх суспільної ефективності. Вони поділяють їх на дві групи: 1) *інклюзивні* (що стимулюють участь великих груп населення в економічній активності, захищають приватну власність, запроваджують і підтримують безпристрасну систему судочинства, створюють рівні можливості для участі всіх в економічній активності, забезпечують вільне входження компаній на ринок, а також вільний вибір професій і кар'єри для всіх громадян); 2) *екстрактивні* (які націлені на максимізацію доходів через експлуатацію однієї частини суспільства та їх перерозподіл на збагачення його другої частини) [10, с.104- 108;567 – 569]. ЄС притаманні інклюзивні інститути, а Україні – екстрактивні.

Схильність українців до екстрактивних інституцій пояснюється «історичною колією» розвитку суспільства, яка багато в чому визначає його траєкторію на майбутнє, оскільки в її рамках сформувалися певна політична культура і політичні інституції. Очевидно, якщо суспільство тривалий час жило у системі демократичних цінностей, які стали для нього базовими, то воно однозначно вибиратиме політиків, здатних формувати та ефективно розвивати інклюзивні політичні та економічні інституції. А якщо, скажімо, українці довгий час (століття) жили в імперіях, в умовах, які не сприяли вкоріненню демократії як способу організації суспільства, то свідомість і вибір більшості населення України тяжіють до екстрактивних інституцій. Про це, до речі, свідчать результати соціологічних опитувань, які характеризують його політичну та економічну культуру.

Політичні уподобання українців є «розмитими» та маргінальними і, по суті, залежать від лідерів того чи іншого з «партійних угруповань». Лібералізм підтримують 3,6% опитаних, за соціал-демократів і націонал-демократів – 34,2%, але що це за політичні течії, мало хто знає. Багатопартійну систему в державі підтримують 35,8% опитаних, «проти» – відповідно, 38,6%, а «важко сказати» (у принципі байдужих) – 25,6%. Висновок – народу байдуже. Населення є пасивним як громадяни, адже

25% його не бажають йти на вибори. На запитання, яку особисту відповідальність несуть українці за стан справ у цілому в Україні, 56,1% сказали, що ніяку, 30,1% – що часткову, і 3% – що повну. У місті чи селі проживання відповідні показники становили 47,4%, 38,1% і 3,8%. До речі, 60,4% наших громадян вважають, що декілька сильних керівників можуть зробити для країни більше, ніж закони і дискусії [5].

Щодо економічних інституцій, то українці теж не сприймають їх демократичного формату. Як свідчить моніторинг, життя не переконало їх в ефективності ринкової економіки. За те, щоб мінімізувати участь держави в економіці, – 12,8%, за повернення до планової економіки (вважай «до соціалізму») – 25%, за змішаний тип економіки – 49,9%. І що примітно, тільки 31,7% опитаних сприймають ринкові цінності (скоріше сприймають – 23,1% та однозначно сприймають – 8,6%); не сприймають – 44,2% (скоріше не сприймають – 30% та однозначно не сприймають – 14,2%). Лише 33% є прихильниками думки, що бізнес і підприємництво відіграють ключову роль у суспільстві [5].

До речі, в Україні за даними опитування систему цінностей, яка склалася в Україні за роки незалежності (приватна власність, збагачення, індивідуалізм, прагнення до особистого успіху тощо): однозначно не сприймають – 14,2%; скоріше не сприймають – 30%; скоріше сприймають – 23,1%; однозначно сприймають – 8,6%; не визначилися – 24,0% [5].

Стан політичної та економічної культури населення України заважає їй розвивати європейські демократичні інституції. Висновок: приживаються ті екзогенні інститути, які комплементарні ендемогенним інститутам населення. Тобто, громадянам України європейські інститути незвичні, а тому сприймаються важко.

Для того щоби євроінтеграційна стратегія була успішною необхідна сильна, достатньо централізована державна влада. А тому слід погодитися Д.Аджемоглу та Дж.А. Робінсоном: «Макс Вебер дав саме знамените та широко визнане визначення ключової ознаки держави - «монополізація легітимного фізичного насилля» у суспільстві. У відсутності такої монополізації плюс певного рівня централізації, яку ця монополізація відтворює, держава не може виконувати свою функцію по підтримці законності та порядку, не кажучи вже про надання суспільних благ та підтримці регулювання економічної активності. Коли держава не може досягти мінімального прийняттого рівня політичної централізації, суспільство рано чи пізно грузне у хаосі» [10, с.113-114].

В цьому контексті хочу звернути увагу на дослідження В. Полтеровича та В. Попова, які довели, що в країнах з високою якістю інститутів (низькою корупцією, високим рівнем правопорядку та інвестиційним кліматом) демократизація позитивно впливає на інституціональне будівництво і економічний ріст, а в країнах зі слабкими інститутами демократія веде до їх подальшого послаблення і підриває економічний ріст [11]. Необхідно відзначити, що інституційна слабкість держави та «шокова» демократія породжують, так звану, лідерську демократію (leader democracy), особливість якої є те, що характер політичних процесів визначається не політичними уподобаннями електорату, а цілями та амбіціями політиків, так званою, «елітою» суспільства, яка маніпулює суспільною свідомістю і вирішує власні проблеми, перш за все, економічного характеру, створюючи олігархічну верхівку, що наглядно видно на прикладі України.

До речі, саме слабкість влади та її інститутів спричиняє повільність та неефективність наших євроінтеграційних процесів. Попри всі наші словесні намагання, Україна погано виконує Угоду про асоціацію з ЄС. На жаль, Україна поки що є аутсайдером європейської інтеграції. І як кожний аутсайдер вона страждає комплексами другорядності, «бідного та ображеного родича». Для того, щоби переламати цю ситуацію необхідно не тільки розробити європейську модель свого розвитку, але й досягти того, щоби її ідеї запали у самосвідомість нації, стали основою життєдіяльності кожної людини, особливо молоді. Це головне завдання еліти українського суспільства, яка повинна націлити націю на досягнення нею високого конкурентного статусу у європейській та світовій спільноті.

Висновки. Таким чином, для успішної реалізації євроінтеграційного проекту українському суспільству необхідно вирішити низку непростих проблем:

- проект інтеграції України до ЄС має бути соціалізованим і спиратися у своїй реалізації на комплексну євроінтеграційну модель: «людина з європейським світоглядом – нова якість людського та соціального капіталу - базові європейські інституції - нова економіка – нова якість життя – сталий розвиток»;

- економічний розвиток держави та подолання бідності і становлення європейських соціальних стандартів потребує розвинутого та захищеному інституту приватної власності;

- ключовими факторами успішної реалізації євроінтеграційного проекту є людський та соціальний капітали нації, тому що вони

визначають інноваційність суспільства, як необхідної умови входження до європейської спільноти, для якої характерною є націленість на інновації, як необхідної умови відтворення життєвих ціннісних установок;

- культура, в тому числі і економічна, спричиняє значні проблеми у втіленні європейських інститутів у життєдіяльність українського суспільства;

- успішність євроінтеграційного проекту може бути забезпечена тільки сильною та достатньо централізованою державною владою, тому що саме слабкість влади та її інститутів спричиняє повільність та неефективність наших євроінтеграційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Решения ЕС по Соглашению об ассоциации с Украиной [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.segodnya.ua/politics/pnews/opublikovan_tekst_resheniya_es_po_soglasheniyu_ob_associacii_s_ukrainoy_779914.html
2. Гальчинський А. ЄС — за межами тупої апологетики <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/yes-za-mezhami-tupoj-apologetiki-.html> (ДТ, №33, від 12.09.2015 р.).
3. Валлерстайн И. После либерализма. М.: Эдиториал УРСС, 2003. - 256 с.
4. Геополітична орієнтація жителів України: Європейський Союз, Митний Союз, НАТО (лютий 2017 р.) [Електронний ресурс] – Режим досупу: <http://kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=689&page=1&aid=13P92Y.wghot>
5. Таблиці моніторингового опитування «Українське суспільство», 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php.
6. Що думають європейці про Україну? Київ: ІСЕ, 2015.- 65 с.
7. Хайек Ф. Право, законодательство и свобода. Современное понимание либеральных принципов справедливости и политики. М.: ИРИСЭН, 2006, - 644 с
8. Фелпс Э.. Массовое процветание: Как низовые инновации стали источником рабочих мест, новых возможностей и изменений. М.: Изд-во Института Гайдара, Фонд «Либеральная Миссия», 2015. – 472 с.
9. Онищенко В. Соціальні передумови економічного розвитку України.//Економіка України.- 2017.- №9.- С. 19 – 37
10. Аджемоглу Д., Робинсон Дж. Почему одни страны богатые, а другие бедные ; [пер. с англ.]. – М. : АСТ, 2016. – 693 с.
11. Полтерович В., Попов В. Демократия, качество институтов и экономический рост. – <http://www.nes.ru/russian/research/abstracts/2006/PopovPolterovich.html>